

OM OPRINDFELSEN AF NOGLE SVAGE RØDDER I SEMITISK

AF

FR. BUHL

(MEDDELT I MØDET DEN 8. FEBRUAR 1901)

Til de væsentligste Fremskridt i den semitiske Sproglære maa vistnok regnes Opfattelsen af de saakaldte hule Rødder (*mediae w og j*), af Rødderne *mediae geminatae* og af Rødderne *ultimae w og j* som Udvidelser af oprindelige Rødder med 2 Konsonanter, som Sproget har søgt at nærme til Treradikalsystemet ved at forlænge den mellemste Vokal, ved at fordoble den sidste Konsonant eller ved at forlænge den udlydende Vokal. Navnlig i den Skikkelse, som WELLHAUSEN¹ har givet denne Hypothese, hvorefter *w* og *j* i den først- og den sidstnævnte Rodklasse ere de sidste Udløbere af en Proces, hvis Grundlag er en Forlængelse af det normale imperfektiske *u* og *i* i Former som *jaqum* og *jabin*, resp. *jablu* og *jabni*, er den ustridig en meget frugtbar Forklaring, der paa en simpel og let Maade løser Vanskelighederne. Den ældre Forklaring derimod, der gik ud fra Rødder med 3 Konsonanter (*qwm*, *bjn* — *blw*, *bnj*) og søgte at hjælpe sig ved Antagelsen

¹ I *Skizzen und Vorarbeiten*, 6. Bind, 250 ff. — En lignende Opfattelse har iøvrigt allerede ZIMMERN gjort gældende i sin *Vergleichende Grammatik der semitischen Sprachen*, S. 157 f., men ganske vist kun antydningvis.

af en Opløsning eller Elision af *w* og *j*, førte ind i de største Vanskeligheder og fordrede Kontraktioner, der maa betegnes som i høj Grad unaturlige.

Derimod har, saa vidt mig bekendt, ingen gjort noget Forsøg paa at gennemføre den samme Forklaring paa de med *w* eller *j* begyndende Rødder. Og dog taler ikke blot Analogien, men ogsaa forskellige umiskendelige Spor bestemt for, at der ogsaa her foreligger oprindelige toradikale Rødder, der først sekundært ere udvidede paa en saadan Maade, at der kunde udvikle sig et *w* eller et *j* deraf. Det er denne Antagelse, som i Korthed skal søges gennemført i det følgende, hvorved der tillige skal tages Hensyn til endnu en Røddeklasse foruden de allerede nævnte, nemlig nogle af Rødderne *Pe-Alef*.

Gaa vi ud fra en Imperfektsform *jakul* med Stamkonsonanterne *k* og *l*, saa kunde deraf ikke blot opstaa en Form *jakûl* med Forlængelse af den mellemste Vokal, men ogsaa under Indflydelse af andre Akcentforhold en Form *jâkul*, hvis Opgave ligeledes var at give den korte Form større Omfang og nærme den til de teradikale Rødder. Denne Form maatte, hvis den allerede forekom i Ursemitisk, i Hebraisk blive til *jôkul*. Saadanne Former forekomme nu faktisk ogsaa i dette Sprog, kun at den sidste Vokal paa bekendt Maade¹ er blevet differencieret til *e* eller *a*, altsaa *jôkal*, *jômar*, i Pausa *jôkel*, *jômer*. Da disse Former i Hebraisk skrives med *Alef* efter *j*, betragter man dem sædvanlig som opstaaede ved Sløjfning af *Alef* i *ja'kul*, *ja'mur* af de oprindelige Rødder *'akal* og *'amar*. Men ad denne Vej føres man ind i en Vanskelighed, hvis Betydning man aabenbart ikke har haft Øje for. Det hebraiske *ô* for *â* viser nemlig, at Sløjfningen af *Alef* allerede maa have fundet Sted i Ursemitisk, og ikke først i Hebraisk. Men dette strider mod den sædvanlige Analogi, idet *Alef* ellers viser sig at have været konsonantisk i Ursemitisk, hvad i dette Tilfælde ogsaa vilde bevises ved Orthografien, der har bevaret *Alef* i

¹ Smlgn. *lûlê* for *lûlô*, *Jêšûâ* (Jesus) for *Jôšûâ* o. lgn.

Imperfekt. Det forekommer mig derfor sandsynligere, at disse Imperfektsformer paa den ovenfor nævnte Maade ere opstaaede af oprindelige Rødder paa to Konsonanter, og at *Alef* i Perfekt først paa sekundær Maade har udviklet sig af Imperfektsformerne *jâkul*, *jâmur* o. s. v. Skrivemaaden med *Alef* i Imperfekt vilde da være at opfatte som en Overførelse af den treradikale Perfektsform paa Imperfekt. Til Støtte for denne Forklaring kan videre henvises til de i Arabisk forekommende Imperativformer *kul*, *mur* og *chuz*, der netop svare til de Verber i Hebraisk, som fortrinsvis optræde med *â* (*ô*) i Imperfekt. Ligeledes kan man erindre om, at Rødder med begyndende *Alef* undertiden forekomme som Varianter ved Siden af Rødder med begyndende *w* eller *j*, eller til hule Rødder, f. Eks. *'asaf* ved Siden af *jasaf* eller *sâf*, *'ahad* ved Siden af *jahad* o. s. v., hvoraf fremgaar, at det oprindelige Thema her bestod af to faste Konsonanter, medens det tredje Bogstav er sekundært.

Vende vi os derefter til de med *w* eller *j* begyndende Rødder, saa fremgaar det allerede af en Form som *jalidu* som Imperfekt til *walada*, med Imperativ *lid*, Infinitiv *lidat*¹, at den oprindelige Rod her kun bestod af to Bogstaver, idet man ud fra en Grundform *jawlidu* umulig vilde kunne naa til *jalidu*. Tillige vise Varianter som *jatab* ved Siden af *îab*, *jagas* ved Siden af *qâs*, tydelig hen til Oprindeligheden af en toradikal Rod og det tredje Bogstavs sekundære Karakter. Men Spørgsmaalet bliver nu, hvorledes man naar til Rødder, der som første Bogstav have udviklet et *w* eller *j*, da den sædvanlige Imperfektsform *jalid* o. s. v. med sit *a* i første Stavelse ikke synes at kunne afgive Grundlaget for en saadan

¹ Med Formen *jalidu* sammenstiller PHILIPPI, Zeitschr. d. deutschen Morgenl. Gesellsch., 40, 653, med Rette hebraisk *jêled*, idet det første *e*'s Længde kun er sekundært. I Æthiopisk lyder Formen enten *josed* eller (hyppigere) *jelad*. I Syrisk fastholdes den korte Vokal ved en Fordobling af det følgende Bogstav, f. Eks. *netteb* af *jtb*, *neddâ* af *jd*.

Proces i Modsætning til de ovenfor omtalte Imperfekter med *u* og *i* efter første eller anden Radikal.

Uden Tvivl maa Gaadens Løsning søges i den Antagelse, at det Ursemitiske ved Siden af Imperfekter, der begyndte med *ja*, ogsaa havde saadanne, der begyndte med *ji* eller *ju*.

I Virkeligheden lader der sig nu ogsaa paavise flere Spor af saadanne Former. I Hebraisk have Imperfekter med *a* i sidste Stavelse i visse Rodklasser et oprindeligt *i* i første. Saaledes lyder Imperfekt af *bôš* i dette Sprog *jēbôš*, opstaaet af et oprindeligt *jibâš*; Imperfekt til det intransitive *qal* lyder *jēqal*, oprindeligt *jīqal* o. s. v. Ogsaa i Arabisk forekomme saadanne Former, f. Eks. det bekendte *ichâl*, og desuden allehaande Tilfælde i Dialekterne. Kelbiterne sagde saaledes *ji'lam* for *ja'lam*, hvad ogsaa i andre Dialekter sporadisk finder Sted udenfor 1. Person¹. Det viser sig altsaa, at dette *i* fortrinsvis er anvendt, naar den anden Stavelse havde Vokalen *a*. Antager man nu af en Rod *tb* et Imperfekt *jītab* forlænget til *jītab*, saa faar man en Form, der faktisk forekommer i Hebraisk og dialektisk ogsaa i Arabisk (f. Eks. *jīgal* for *jajgal*), og dermed er Grundlaget givet, hvorefter der kunde udvikle sig Perfekter *jaṭab*, *jagal* o. s. v. med et sekundært *j* som første Bogstav.

Hvis nu *j* er opstaaet paa denne Maade, saa taler allerede Analogien for, at *w*² som første Bogstav hidrører fra Former med Forstavelsen *ju* i Imperfekt. Til Stadfæstelse heraf tjene de arabiske Konjugationer (II, III og IV), hvis Imperfekter ikke begynde med *ja*, men med *ju*, da denne Forstavelse rimeligvis har været brugt paa friere Maade og i videre Omfang, inden den satte sig fast i de nævnte Konjugationer. Et supponeret *julid* eller *jusal* vilde altsaa ved Forlængelse give *jūlid* og *jūsal*, Former, der faktisk forekomme

¹ Smlgn. FLEISCHER, Beiträge 1864, 275.

² I Hebraisk og Aramaisk optræder dette *w* i Reglen som *j*.

i arabiske Dialekter f. Eks. i Ægypten¹. I Hebraisk kan man sammenligne den isolerede Form *jûkal* som Imperfekt til *jakol*. Men i Reglen ere disse Dannelser fortrængte af Imperfektsformen *jalid* (s. ovenfor), der maa have eksisteret som Sideform dertil, og hvor den første Vokal holdt sig kort. Dog maa de andre Former i Ursemitisk have haft en saadan Udbredelse, at der af *jûlid* o. s. v. kunde udvikle sig Former som *walada* o. s. v. med sekundært *w*.

Sluttelig kan endnu mindes om, at i Hebraisk baade Rødderne *Pe-j*, Rødderne *mediae w* og *j* og Rødderne *mediae geminatae* i Hof'al have den samme Form, *hûqam*, *hûlad* og *hûsab*, hvad atter er et Vidnesbyrd om deres fælles Oprindelse af en af to Konsonanter bestaaende Rod.

¹ SPITTA, Gramm. 223 f.